

Gedachten bij het samenstellen van Eyecatchers

Berichten uit het Geldmuseum

Stelt u zich eens voor: een maartse dag in Utrecht, zes conservatoren en hun afdelingshoofd bijeen in het depot met een vrije opdracht: 'zoek 100 voorwerpen uit die voor jullie persoonlijk de krenten in de pap zijn en leg ook vooral uit waarom'.

Nu moet u weten dat wij tegenwoordig een collectie beheren van 400.000 objecten.

Dan zou je kunnen denken: dat is makkelijk, maar niets is minder waar. Wat maakt een stuk een topstuk? Zeven hoofden, zeven gedachten: moeten we een rode draad uitzetten of niet? Waar letten we op: idealiter voldoet een topstuk aan de criteria kostbaarheid, zeldzaamheid en uitzonderlijke kwaliteit. Maar was dat in dit geval voldoende?

Na een middag pittig discussiëren hebben we besloten om elke conservator voor zichzelf een keuze te laten maken uit de verzameling met daarbij in het achterhoofd dat het object de conservator zelf moest aanspreken, maar dat er ook een verhaal bij verteld moest kunnen worden waardoor het publiek zou denken: 'Goh, dat had ik er niet achter gezocht'.

In de rubriek 'Berichten uit het Geldmuseum' leveren medewerkers van de afdeling Collectie en Onderzoek van het Geldmuseum bij toerbeurt een korte bijdrage om zo het onderzoek dat verricht wordt bij het Geldmuseum voor het voetlicht te brengen. De onderwerpen variëren van nieuwe aanwinsten tot een kijkje achter de schermen.

Dit resulteerde in een eerste selectie waarbij we elkaar vertelden wat ons aansprak in een object. Er waren voor de hand liggende keuzes bij: je maakt geen topstukkententoonstelling zonder de *Grote Camee* of het eerste biljet van 1000 gulden. Maar waarom moet perse een niet al te fraai ogend spaarbusje van de Haagse Nutsspaarbank er in of een set onbruikbaar gemaakte stempels voor een Frans 5 franc-stuk? Daar moet je van overtuigd worden door het verhaal wat er achter zit. Die verhalen proberen we op alle mogelijke manieren in de tentoonstelling te vertellen.

Maar het maken van een selectie zet je ook aan het denken. Als je bekijkt hoe de collectie van het Geldmuseum tot stand gekomen is en je je verdiept in de redenen waarom sommige voorwerpen juist wel verzameld zijn en andere niet, kom je al snel uit bij het begrip verzamelcriteria. Die zijn tegenwoordig mooi vastgelegd in een collectieplan, waarin staat wat het museum bezit en waarom en wat er nog ontbreekt.

Als je echter kijkt naar de manier waarop de verzameling van het Geldmuseum in de loop van drie eeuwen tot stand gekomen is, blijkt dat toeval een grote rol heeft gespeeld en dat van een consequent beleid soms niet eens sprake is geweest.

In de afgelopen eeuwen zijn de opvattingen over en de doelstellingen van het professioneel verzamelen namelijk sterk veranderd. Wat begon als het bijeengaren van (kostbare) curiosa voor het genot van een enkeling, is uitgegroeid tot een systematisch collectie- en verzamelbeleid waarin wetenschappelijk onderzoek hand in hand gaat met de dienstverlening aan een zo breed mogelijk publiek.

CHRISTEL
SCHOLLAARDT

Persoonlijke keuzes en persoonlijke verhalen blijken altijd een grote rol te hebben gespeeld bij het aanleggen van een verzameling. De basis van de collectie van het Geldmuseum werd gelegd in 1751, toen stadhouder Willem IV zijn erfstukken uit de oude stadhouderlijke collectie aanvulde met een grote aankoop van antieke munten en gesneden stenen uit de verzameling van graaf Frederic de Thoms.

In de vroege negentiende eeuw was er vooral belangstelling voor antieke munten en gesneden stenen, maar Lodewijk Napoleon, ijverend voor de oprichting van nationale verzamelingen, kocht voor het nieuwe 's-Lands Penningkabinet ook 'moderne' munten en penningen aan, onder andere uit de collectie van de Amsterdamse boekhandelaar en muntverzamelaar Pieter van Damme.

's-Lands Penningkabinet, onderdelen van de oude stadhouderlijke verzamelingen en de weinige stukken die terugkeerden uit Frankrijk, nadat die tijdens de Franse bezetting van ons land naar Parijs waren afgevoerd, vormden in 1816 de basis voor het Koninklijk Penningkabinet (KPK) dat door Koning Willem I werd opgericht. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw kwam de nadruk te liggen op de vaderlandse geschiedenis en daarmee op het verzamelen van Nederlandse munten en penningen. Die aandacht voor de geschiedenis en het vastleggen daarvan ligt ook ten grondslag aan het ontstaan van de bedrijfsverzamelingen van 's-Rijks Munt en De Nederlandsche Bank, die tegenwoordig onderdeel uitmaken van de collectie van het Geldmuseum.

Muntvondsten, papiergeld, oorspronkelijk geld en sinds de oprichting van het Geldmuseum zelfs geldcultuur, zijn hier in de twintigste eeuw als nieuwe verzamelgebieden aan toegevoegd.

Particuliere schenkingen

Particuliere verzamelaars, die vaak over veel specifieke kennis beschikken, bekle-

den een buitengewoon belangrijke positie in de numismatiek en penningkunde. Het contact tussen het KPK en deze selecte groep is van groot belang geweest bij de opbouw van de huidige museumcollectie en zonder hun bijdragen zou de collectie van het Geldmuseum lang niet zo compleet en interessant zijn. Als voorbeelden noemde ik al de collectie van De Thoms en Van Damme, een andere belangrijke privé-collectie is die van Willem van Rede, een Rotterdamse verzamelaar die zijn verzameling van 31.000 stuks in zijn geheel aan de Staat naliet. Hij stelde wel dat de stukken bij voorkeur in Rotterdam te zien zouden zijn. Daar is in de jaren vijftig van de twintigste eeuw vrij ingenieus mee omgegaan, met als gevolg dat de collectie toch verspreid geraakt is. Het KPK kreeg van Rede's Antieke munten, de Nederlandse gingen naar het Rotterdams Historisch Museum en de oosterse betaalmiddelen zijn, samen met de collectie Aziatische munten van het KPK naar het Wereldmuseum gegaan. Toen vond met dat een logische verdeling, tegenwoordig merken wij steeds meer hoe onhandig het is dat het Geldmuseum een 'gat' heeft in de Aziatische betaalmiddelen. Gelukkig lijkt het erop dat het Wereldmuseum door heroriëntatie op de collecties, de hele collectie aan het Geldmuseum gaat overdragen.

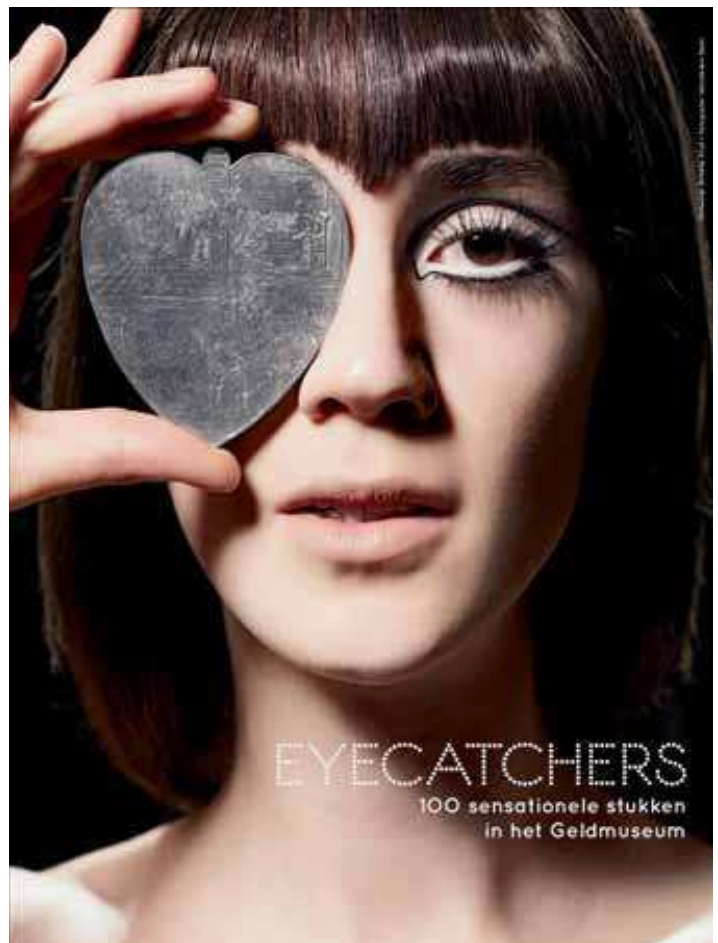
Concluderend kan je stellen dat het samenstellen van een collectie als die van het Geldmuseum in hoge mate een zaak van - meestal - gedreven en individualistische persoonlijkheden is. De voorkeuren van opeenvolgende directeuren, conservatoren en privéverzamelaars zijn in de samenstelling van de collectie duidelijk te herkennen en is dus aan voortschrijdend inzicht onderhevig.

Het Geldmuseum is heel blij dat er bij de Munt weinig werd weggegooid, zodat we nu kunnen beschikken over productiemiddelen die anders niet meer hadden bestaan. Denk aan die 5 franc-

stempels. Of aan het inzicht van die ene persoon bij De Nederlandsche Bank die in 1825 heeft gedacht: 'Ik vernietig toch maar niet die hele oplage, maar ik houd er twee achter'. Of aan Hans Meesters die een prachtverzameling van 500 ticals (Siamese, kogelvormige munten) bijebracht en die na zijn dood aan het museum vermaakte. En aan zoveel anderen die een leven lang verzamelden en de wijsheid hadden om het voor de eeuwigheid te schenken. Dit soort schenkingen geeft een verzameling geur en kleur, maakt hem soms wat onevenwichtig in opbouw, maar daardoor ook uniek.

Ook de huidige conservatoren hebben hun eigen paradepaardjes en verzamelpassies. Een aantal hiervan is, samen met de persoonlijke verhalen, op de tentoonstelling *Eyecatchers* bijeengebracht. Honderd stukken uit de collectie van in totaal 400.000 objecten. Deze tentoonstelling is de eerste van een reeks die geleidelijk aan de rijkdommen van het Geldmuseum zal onthullen. Wij hopen dat u ervan zult genieten, wij hebben ons best gedaan.. ■

Christel Schollaardt (1963) is lid van het Management Team van het Geldmuseum en geeft leiding aan de afdeling Collecties & Onderzoek. Zij is eindverantwoordelijk voor het reilen en zeilen van de afdeling: voor vragen, klachten, opmer-

kingen en complimenten kunt u bij haar terecht. Sinds augustus 2007 is Schollaardt secretaris van de ICOMON (International Committee for Monetary Museums)